

**DEVLET DEMİRYOLLARINDA SPORTİF FAALİYETLER
VE
ADANA DEMİRSPOR KULÜBÜ**

Erdem Çanak*

ÖZET

Cumhuriyetin ilk yıllarında sağlıklı nesillerin yetişmesi/yetiştirilmesi için sportif faaliyetlere büyük önem verilmiştir. Hatta bu faaliyetlerin düzenli bir şekilde yapılabilmesi için de kulüpleşme faaliyetleri teşvik edilmiştir. Dönemin önemli müesseseleri de kurmuş oldukları spor kulüpleriyle bu sürece katkıda bulunmuşlardır. Bu müesseselerden birisi olan Devlet Demiryolları da “*Demirspor*” adıyla çeşitli kulüpler kurmuştur. Bu kulüpler sayesinde müessesenin işçileri düzenli bir şekilde spor yapabileceklere sağlıklı ortamlara kavuşmuşlardır. Döneme damgasını vuran birçok sporcunun yetişmesini sağlayan bu müesseselerden birisi de “*Adana Demirspor Kulübü*”dür. Bu çalışmada, Adana Demirspor Kulübü’nün ortaya çıkışı ve faaliyetleri ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Adana Demirspor, Devlet Demiryolları, Spor, Futbol.

**SPORTS ACTIVITES AT THE STATE RAILWAYS
AND
ADANA DEMİRSPOR CLUB**

ABSTRACT

In the early years of the Turkish Republic, a great importance has been given to the sporting activities to foster healthy generations. Even, the establishment of these sport clubs has been encouraged to support these sportive activities properly. A number of important organizations of that time also contributed to this intention by establishing the sports clubs. The State Railways, one of these organizations, has established various clubs under the name of “*Demirspor*”. Therefore, these clubs have provided many sportive and social facilities for the workers and many skilful and willing youngsters of that time have had conformable places in which they can make sportive activities regularly. One of these clubs is “*Adana Demirspor Club*”, which has trained many great athletes for the period. In this study, the emergence of Adana Demirspor Clup and its activities through time are discussed.

Key Words: Adana Demirspor, State Railways, Sports, Soccer.

Giriş

TCDD Genel Müdürlüğü bünyesindeki ilk sportif faaliyetler 1930 Ağustosunda Eskişehir Cer Atölyesi’nde Eskişehir Demirspor Kulübü’nün

---

*Yrd. Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi A.B.D, ecanak@cu.edu.tr

kurulmasıyla başlamıştır (Uçak, 2001, s. 283). Demiryollar Dergisinde “Eskişehir Şimendiferciler Birliği ve Demirspor” başlıklı bir yazı yazan Eskişehir Cer Atölyesi mühendislerinden Ömer Lütfi Bey, bu sportif faaliyetlerden şu şekilde bahsetmiştir:

“Eskişehir şimendifercileri, Demirspor teşkilatını yaşatmak, ona kuvvet vermekle kendi aralarındaki tesanüt ve birliğin müspet ve fiili neticelerini göstermiş oluyorlar. Demirspor; bedeni ve içtimai gayelerini birer birer tahakkuk ettirmek ve mütemadi ve mütevazı mesaisini ilerletmekte ve inkişafın bariz neticelerini meydana koymaktadır. Eskişehir şimendifercilerinin birliğine dayanan bu varlık futbol, güreş ve voleybol şubelerinde birçok şimendiferci gençleri çalıştırarak kendi muhitlerindeki Türk gençlerinin bedeni tekâmülüne hizmet etmekte iken bugünün temiz ve kibar bir sporu olan tenis içinde birkaç aydan beri yapmağa azmettiği hamleyi nihayet mevkii fiile koymuş ve hazırladığı güzel bir tenis sahasında resmi küşat merasimini bir küçük musiki ve çay ziyafeti ile yapmak ve aynı zamanda Demirspor’un hakikaten, teşekkülüne ve sağlamlaşmasına büyük hizmeti geçen ikinci reis fabrika müdür muavini iken bu defa Samsun cer başmüfettişliğine tayin edilen Sait Bey ve Demirspor’un reisi mağaza müdürü Tarık Bey ve umumi katip tarafından tenisin aynı zamanda bir kadın sporu olması ve hanımlarında iştiraki dolayısıyla aile muhitlerinde sporun yaratacağı neşe ve şeretin hüküm süreceğini hareket, sıhhat ve neşe yarattığı gibi zamanın vücutları üzerinde yapacağı tahribatı korumak içinde mühim bir vasıta olduğunu, tenis sahasında birçok şeflerin de şen ve neşeli zamanlar geçirmesini temin edeceğini beyan etmişlerdir” (aktaran Uçak, 2001, s. 283-284).

Derginin Haziran 1939 tarihli 172. sayısında yer alan Necmettin Tardu imzalı “Türk Spor Teşkilatı ve Devlet Demiryollarında Spor Teşekkülleri” başlıklı yazıda ise:

“Devlet Demiryollarının hareketi başlangıçta işletme fabrikaları işçilerinin spor ihtiyacını karşılamak ve sporu amele arasında muntazam riayet edilen bir vazife haline koymak emeliyle teşekkül etmiş, fakat görüşteki isabet meselenin büyük bir rağbet çemberi meydana getirmesine varmıştır. O kadar ki bugün teşkilat yalnız fabrika mensupları arasında münhasır kalmamış Devlet Demiryollarının bütün kollarına el uzatmıştır. Güçlü ve heybetli bir devrimin sahibi olan ve her yerde aynı adı alan Demirspor teşkilatı genişleyen vaziyetiyle bütün bir memleketin spor bünyesine tesir etmeye başlamış olduğundan mevcudiyeti yalnız mensup olduğu müesseseye değil, dâhil oldukları spor muntikalarına ve binnetice bütün bir memlekete iftihar verecek mahiyettedir...” denilmiştir (Tardu, 1939, s. 30-31).

Eskişehir Demirspor Kulübü’nden sonra ilk etapta Ankara, İzmir, Samsun, İstanbul, Kayseri, Adana, Sivas, Erzurum, Malatya, Adapazarı, İskenderun, Çatalağzı, Afyon ve Balıkesir Demirspor kulüpleri kurulmuştur.² 1942 yılında varlığı bilinen

² Demirspor kulüplerinin yaygınlaşması 1938 tarih ve 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu’nun “Memur ve işçi sayısı 500’den fazla olan müesseseler, fabrikalar, ticaret evleri ve sair kurumlar kendi memur ve işçilerine beden terbiyesi yaptırmak için genel direktörlüğün teklifi ve istişare heyetinin kararı üzerine İcra Vekiller Heyeti tarafından verilecek karara göre jimnastik salonu, spor alanı, yüzme havuzu ve saire gibi tesisleri yapmaya ve uzman beden terbiyesi öğretmeni veya antrenörü tutmağa mecburdurlar”

Demirspor kulüpleri ise şunlardır: Haydarpaşa, Derince, İzmit, Bilecik, Ankara, Irmak, Çankırı, Karabük, Çatalağzı, Zonguldak, Balıkesir, Bandırma, Soma, Tavşanlı, Kütahya, Kayseri, Sivas, Zile, Samsun, Çetinkaya, Divrik, Yerköy, Malatya, Diyarbakır, Maden, Adana, Fevzipaşa, Mersin, İskenderun, Ulukışla, Afyon, Konya, Uşak, İzmir, Manisa, Alaşehir, Nazilli, Çamlık, Denizli, Dinar, Sirkeci, Edirne, Erzurum, Sarıkamış, Erzincan, Eskişehir, Mudanya ve Edremit (<http://www.kentvedemiryolu.com/> Erişim tarihi: 09.10.2013).

Yavuz Yıldırım tarafından Türkiye Futbol Federasyonu'nun resmî internet sitesinin bilgi bankası bölümünde, kulüp adına göre yapılan taramaya dayanan güncel bir çalışmada ise "Demirspor" veya "Demir Spor" adıyla tescilli 44 takımın olduğu belirtilmiştir.³

Cumhuriyetin İlk Yıllarında Adana'da Spor ve İlk Spor Kulüpleri

Adana, cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yüzme, sutopu, basketbol, futbol, atletizm, bisiklet, güreş, voleybol, judo, masa tenisi gibi pek çok spor dalının icra edildiği bir şehir olmuştur. Ancak sahip olduğu coğrafi ve iklimsel özelliklerden dolayı yüzme ve sutopu gibi spor dalları daha fazla gelişmiştir (Dalhan, 1947, s. 7).

Adana sporunun göstermiş olduğu gelişmede bilhassa pamuk ve pamuğa dayalı sanayinin önemli etkisi olmuştur. Nitekim pamuk üretimine bağlı olarak gerçekleşen sermaye birikimi, Milli Mensucat, Sümerspor, Güney Sanayi gibi şehirdeki ilk müessese kulüplerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Adana spor tarihi içerisinde özel sermayeye dayalı spor kulüplerinin yanı sıra Demirspor gibi kamu kökenli kulüplerde yer almıştır. Yüzme ve sutopu dallarında elde ettiği başarılarla göz dolduran Demirspor; Adanaspor ile girdiği rekabet ve bu rekabet neticesinde ortaya çıkan sportif başarılarla da adından söz ettirmiştir.

Adana'nın sportif başarılarının devam etmesi, sportif faaliyetlerin düzenli bir şekilde yürütülmesi ve sporcuların bilgi ve birikimlerinin artırılması için zaman zaman şehirde hakem sınavları yapılmış; Ankara'dan davet edilen antrenörlere Cumhuriyet

---

şeklindeki 21. maddesine istinaden gerçekleşmiştir (Resmi Gazete, 1938, S.3961 (16 Temmuz 1938), s. 10.300-10.301. <http://www.resmigazete.gov.tr/> Erişim tarihi: 02.04.2014). Başka bir kaynakta ise bu maddenin İkinci Dünya Savaşı sırasında silah altına alınmamış olan gençleri savaşa hazırlamak amacıyla çıkarılan "Sivil Savunma Mükellefiyeti" kanununa dayandığı iddia olunarak söz konusu kanunla 500 kişiden fazla eleman çalıştıran kuruluşlara spor kulübü kurma mecburiyeti getirildiği ifade edilmiştir (Yıldırım-Uçar, 2007, s. 434-435).

³ Ancak bunların bir kısmının demirspor geleneğinden gelmediği ifade edilmiştir. Buna gerekçe olarak da "Aksöğüt Demirspor" ile "Antalya Demirspor"un demiryolu güzergâhında olmamaları, "Bayrampaşa Demirspor"un kırmızı-yeşil renkleri ve farklı logosu, "Kuşdilli Demirspor"un sarı-siyah renkleri, "Gökler Demir Spor"un kırmızı-yeşil renkleri ve kulüp iletişim bilgilerinin TCDD bağlantılı olmaması öne sürülmüş, Bitlis Demirspor'un da feshedildiği belirtilmiştir (<http://www.kentvedemiryolu.com/> Erişim tarihi: 09.10.2013). 12 Ocak 2015 tarihinde yaptığımız taramada ise kulüp sayısı 51 olarak tespit edilmiştir (<http://www.tff.org/> Erişim tarihi: 12.01.2015).

Halk Partisi binasında ve mekteplerde konferanslar verdirilmiş; sporcuların ucuz ve sağlıklı beslenebilmesi için de bir lokanta açılmıştır (Anonymus, 1938, s. 213-214).

Adana'da ortaya çıkan ilk spor kulübü 1913 yılında Ferit Celâl Güven, Dr. Ali Hikmet Coral, Vehbi Necip Savaşan, İ.Safa Özler, Saatçi Vehbi, Coşkun Güven tarafından kurulmuş olan Türkgücü'dür (Anonymus, 1981, s. 163; Dıplan, 1947a, s. 3).⁴ Futbol ve cirit dallarında faaliyet göstermiş olan kulübün "kumluk" olarak adlandırılan bölgede tertip ettiği cirit müsabakaları, halkın yoğun ilgisini çekmiş olup 1940'lı yıllara kadar devam etmiştir (Dıplan, 1947a, s. 3).⁵ Bunun yanı sıra kulübün futbol takımının elde ettiği başarılar da Halep'te organize edilen bir turnuvaya davet edilmesine neden olmuştur. Nitekim burada yaptıkları iki karşılaşmadan da galip ayrılmışlardır (Daşlı, 2009, s. 276).

Türkgücü'nün adı 1921 yılında Türk Ocağı olarak değiştirilmiştir (Saray, 1942, s. 11; Anonymus, 1994, s. 100).⁶ 1924 yılı Türkiye Futbol Şampiyonasına Adana vilâyetini temsilen katılan Türk Ocağı, Harbiye ile yaptığı final maçını kaybederek Türkiye ikincisi olmuştur (Daşlı, 2009, s. 276). Bunun yanı sıra Mersin ve Konya'da yaptığı karşılaşmalar ile bu karşılaşmalardan elde ettiği sonuçlarla da adından söz ettirmiştir (Dıplan, 1947a, s. 3).

Şehirdeki ikinci spor kulübü ise 1920'li yıllarda Fuat Onat, Canip Bey, Hamdi Paramyok tarafından kurulmuş olan Gençlerbirliği'dir (Çelik, 1973, s. 58; Daşlı, 2009, s. 277).⁷ Gençlerbirliği'nin kurulmasıyla birlikte Türk Ocağı, Öğretmen Okulu ve Erkek Lisesi takımları arasındaki rekabette artmıştır. Bu durum 1928 yılında Türk Ocağı ve Gençlerbirliği takımlarının birleşmesine neden olmuştur. Birleşme sonrası oluşturulan yeni takımın adı "Adana İdmanyurdu", renkleri de siyah-beyaz olarak belirlenmiştir (Anonymus, 1994, s. 100; Daşlı, 2009, s. 277). Futbol, atletizm, bisiklet ve voleybol dallarında faaliyet göstermiş olan İdmanyurdu, bilhassa futbolda elde ettiği başarılarla adını duyurmuştur. Nitekim 1933-1938 yılları arasında Çukurova ve bölge şampiyonu olarak Ankara'da yapılan grup müsabakalarında da Adana'yı temsil etmiştir (Dıplan, 1947a, s. 3).

İdmanyurdu Kulübü'nden ayrılanlar 1928 yılında Rıza Salih Saray'ın önderliğinde Seyhanspor Kulübü'nü kurmuşlardır (Çelik, 1973, s. 58; Anonymus, 1981, s. 163). Kulübün ilk kurucuları arasında B.Cevdet Banker, Rıza Salih Saray, Huriye

---

⁴ Farklı bir kaynakta kurucular arasında Ahmet Remzi Yüreğir'in adı da geçmektedir (Daşlı, 2009, s. 276).

⁵ Eski İstasyon, Hristiyan mezarlığının boşluğu ile kumluk olarak adlandırılan alanlar cumhuriyetin ilk yıllarında Adanalı gençlerin önemli spor alanları olmuştur (Saray, 1942, s. 11-12). Kumluk ifadesi ise şu an ki Merkez Park ile Demirköprü arasındaki alan için kullanılmıştır (Baltacı, 2003, s. 13).

⁶ Özgür Daşlı bu değişikliğin kulübün kurucuları arasında yer alan Ferit Celâl Güven ile Ahmet Remzi Yüreğir tarafından gerçekleştirildiğini iddia etmektedir (Daşlı, 2009, s. 276).

⁷ Rıza Salih Saray, Görüşler dergisinin Mayıs 1942 tarihli 45. sayısında yer alan "Adana'da Spor Kalkınması" başlıklı yazısında Adana'ya 1922 yılındaki ilk geliş esnasında Türkgücü ile Adanalı ekalliyetlerden meydana gelen W.M.C.Y. isminde iki takımın maçını izlediğini, ancak W.M.C.Y.'nin zamanla ekalliyet sporcu bulamadığı için kapandığını belirtmiştir (Saray, 1942, s. 11-12).

Saray, Milli Eğitim Müfettişi Aziz ile Rasim, Emin Durmuş, M.Arpacı, İslâm Saylam ve Nizamettin Ergun yer almıştır. Voleybol, basketbol, tenis ve güreş dallarında faaliyet gösteren Seyhanspor, kısa bir süre içerisinde İdmanyurdu'na karşı ciddi bir rakip haline gelmiştir. Kulübün sportif anlamda en başarılı olduğu dönemler ise Rıza Salih Saray ile B.Cevdet Banker'in kulüp başkanlığı yaptığı dönemler olmuştur (Dıplan, 1947a, s. 3).

Seyhanspor'dan sonra 1930 Mayıs'ında Ticaret Mektebi Müdürü Ali Seyfi, Fenerbahçeli Rağıp, Avni, Cevat Dıplan, Necati Sepici, Kadri Azınç, Dr. İsmet, İbrahim Dıplan, A.Rifat Çelikkol, M.Arpacı ve Nabi Menemencioğlu'nun önderliğinde Torosspor Kulübü kurulmuştur.⁸ İlk idare heyeti Ali Seyfi, Cevat Dıplan, Necati Sepici, Kadri Azınç, A.Rifat Çelikkol'dan oluşan kulüp, elde ettiği başarılarla büyük sempati toplamış ve geniş bir taraftar kitlesine sahip olmuştur (Dıplan, 1947a, s. 3).⁹

Açılan yeni kulüplerle birlikte Adana bölgesindeki kulüp sayısı hızla artmıştır. Bunların futbol şubelerinin olmasından dolayı da 1931 yılında "*Çukurova Ligi*" oluşturulmuştur (Çelik, 1973, s. 58). Bu lige 1939'da kurulan Milli Mensucat ve Adana Topçu Alayı Gücü ile 1940'da kurulan Sümerspor ve Adana Demirspor Kulüpleri de iştirak etmiştir (Anonymus, 1981, s. 163). Ancak Adana'ya sportif anlamda canlılık getiren Milli Mensucat ve Sümerspor gibi müessese kulüplerin sahip olduğu maddi olanaklar, maddi zorluklar içerisinde mücadele eden ve oyuncularının bir kısmı İkinci Dünya Savaşından dolayı askere alınmış, bir kısmı da müessese kulüplerini tercih etmiş olan gençlik kulüplerinin kapanmasına neden olmuştur. Aynı akıbete maruz kalmak istemeyen İdmanyurdu, Seyhanspor ve Torosspor kulüpleri 1940 yılında "*Adana Gençlik Kulübü*" adı altında birleşmişlerdir. Ancak 1944 yılında ayrılmışlar ve her kulüp eski adı ve renkleri ile tekrar açılmıştır (Anonymus, 1951a, s. 7-8; Kılıç, 2009, s. 37).

1950'li yıllarda tarımdan kaynaklanan sosyal hareketliliğe bağlı olarak da Akınspor, Köprü Elektrik, İncirlik, Seyhan Gençlik, Çukurova, Hanedanspor, Akspor, İşçispor Gençlik ve Adanaspor gibi spor kulüpleri kurulmuştur (Çelik, 1973, s. 59).¹⁰

Adana Demirspor Kulübü

Lacivert-mavi renklere sahip olan kulüp; 1938 tarihli Beden Terbiyesi Kanunu uyarınca 1940 yılı Aralık ayında TCDD 6. İşletme Bölge Müdürlüğü bünyesinde İşletme Müdürü Eşref Demirağ tarafından kurulmuştur (Anonymus, 1949, s. 4; Anonymus, 1951b, s. 7-8; <http://www.adanademirspor.org.tr/> Erişim tarihi: 01.09.2013). Kuruluşunda Hasan Silah, Vasfi Reman, Eşref Demirdağ, Hikmet Tezel, Ferudun Kuzeybay, Seha Keyder, Emin Ersan, Esat Gürkan ve Kenan Gülgün gibi

⁸ Ancak Cevat Dıplan Seyhanspor'dan sonra H.Candan, Ömer Gökçen, H.Kalabay gibi kişiler tarafından "*Adana Spor*"un kurulduğunu fakat başarılı olamadığı için kısa bir süre sonra Seyhanspor ile birleştiğini belirtmektedir (Dıplan, 1947b, s. 3). Özgür Daşlı ise kulübü kuranların Fenerbahçe'den Yavuz İsmet, Avni ve Rağıp Maden olduğunu iddia etmektedir (Daşlı, 2009, s. 277).

⁹ Kulübün en çalışkan idarecileri olarak Ali Seyfi Bey, Şakir Bozdoğan, İbrahim Burduroğlu, Zahit Akdağ, Hüsnü Vural ve Dr. Bedri Görgün'ün adı zikredilmektedir (Dıplan, 1947b, s. 3).

¹⁰ Bunlardan Akspor ve İşçispor 1949 yılında kurulmuştur (Anonymus, 1951c, s. 6).

isimler etkili olmuştur (Çelik, 1973, s. 84). TCDD bünyesinde kurulmuş olmasından dolayı 1940-1969 yılları arasındaki kulüp başkanları TCDD 6. İşletme Bölge Müdürlüğü bünyesinden seçilmiştir.¹¹ Kulübün demiryolu kökenli olmayan ilk başkanı ise 1969 yılında bu göreve seçilen Mahmut Karabucak'dır. Mahmut Karabucak'ın ilk icraatı ise kulübün tüzüğünü değiştirmek olmuştur. Bu değişiklikle kulüp yönetiminin % 70'inin sivil kişilerden oluşması şartı getirilmiştir (Yıldırım-Uçar, 2007, s. 435).

Demirspor Kulübü'nün faaliyet gösterdiği ilk sportif dallar atletizm, yüzme, sutopu, bisiklet ve güreş olmuştur.¹² Ancak kulübün adı ilk yıllarda yüzme sporu ile özdeşleşmiştir (Gülgün, 1944, s. 21). Bununla birlikte kısa sürede futbolda da adından söz ettirmeyi başarmıştır. Hatta Adana'nın ilk spor kulüplerinden olan İdmanyurdu, Torosspor, Seyhanspor ve Milli Mensucat gibi kulüplerinde yer aldığı Çukurova Liginde önemli başarılarla imza atmıştır. Bu bağlamda 1942-1953 yılları arasında bölge şampiyonu olarak gruplara katılmaya hak kazanmıştır (<http://www.mavilacivert.com/> Erişim tarihi: 26.03.2014; Uçak, 2001, s. 284). Bunun yanı sıra 1947 yılında Ankara'da yapılan final müsabakaları neticesinde Ankara Demirspor ve Fenerbahçe'nin ardından, 1951 yılında Balıkesir'de yapılan müsabakalar neticesinde de Beşiktaş ve Altay'ın ardından Türkiye üçüncüsü olmuştur (Çelik, 1973, s. 85; Daşlı, 2009, s. 278). 1953-1954 futbol sezonunda ise Hacettepe Spor Kulübü ile yaptığı final maçını Selami Tekkazancı'nın¹³ attığı golle kazanarak Türkiye şampiyonu olmuştur (Çelik, 1973, s. 85; Yıldırım-Uçar, 2007, s. 436; <http://www.adanademirspor.com/> Erişim tarihi: 09.12.2013) Şampiyonluk sonrasında Muharrem Gülergin ve Selami Tekkazancı gibi Demirsporlu futbolcular da milli takım kadrosuna çağırılmıştır (Uçak, 2001, s. 285).

1959-1960 sezonu sonunda 1. Lige çıkan Demirspor, 1960-1961 futbol sezonunda İstanbul, Ankara ve İzmir takımlarının dışında süper ligde mücadele eden ilk Anadolu takımı olma unvanını elde etmiştir. Fakat federasyon kararıyla Ankara takımı sayıldığından iç saha maçlarını Ankara'da oynamak zorunda kalmıştır. Seyirci desteğinden yoksun olarak oynamış olduğu bu müsabakalar neticesinde küme düşmüştür (Geven, 2009, s. 123). İki yıl boyunca Çukurova Bölge Şampiyonu olarak Türkiye amatör play offlarında mücadele eden Demirspor, 1965-1966 futbol sezonunda 2. Lige alınmıştır (Yıldırım-Uçar, 2007, s. 436). Ancak ligin son haftalarında şampiyonluğu kaybetmiştir. Şampiyonluğun müessesenin masrafları artmasın diye bazı futbolcuların yöneticiler tarafından uyarılması sonucu kaybedildiğine inanan bir grup taraftar, 1968 yılında oynanan Altınordu maçı sonrası takımın kamp yerini basmıştır. Bunu müteakiben yapılan 1969 yılındaki ilk Demirspor kongresinde kulübe mali destek sağlayan İhsan Sabancı, Vahdet Ateşok, Hacı Döner, Mahmut Karabucak gibi

¹¹ Bu dönem başkanları Eşref Demirağ, Ferruh Tanay, Nuri Asman, Rıza Demirçeken, Kemal Akın, M.Ali Tınaztepe, Ahmet Kışlalı ve Mahir Yetik'dir. Özellikle Rıza Demirçeken döneminde elde edilen başarılar sayesinde Adana Demirspor yurt genelinde tanınan bir spor kulübü olmuştur (<http://www.kentvedemiryolu.com/> Erişim tarihi: 09.10.2013).

¹² Futbolun o dönem günümüzdeki kadar revaçta olmamasından dolayı kulüpler farklı sportif dallara yönelmiştir (Yıldırım-Uçar, 2007, s. 435).

¹³ Nâm-ı diğer Füze Selami'dir. Bu lakap, 1960 yılındaki ilk 1. Lig maçında Galatasaray'ın efsane kalecisi Turgay Şeren'e attığı iki gol sonrasında verilmiştir (Hoşfikirer, 2009, s. 68; Yıldırım-Uçar, 2009, s. 175-176).

işadamlarından Mahmut Karabucak başkan olarak seçilmiştir. Mahmut Karabucak'ın ilk icraatı uzun yıllardır kulüpte yöneticilik yapan devlet memurlarını tasfiye etmek olmuştur. Karabucak bu davranışıyla sadece Demirspor'un ilk sivil başkanı olmakla kalmamış aynı zamanda Demirspor kulüplerinden birisini bir kente mal eden başkan olma unvanını da kazanmıştır (Kılıç, 2009, s. 44).

Yeniden yapılanma sürecini müteakiben 1. Lige çıkmak için çaba gösteren Demirspor, 1969-1971 yıllarında şampiyonluğu son anda kaçırmıştır. Bunun üzerine Muharrem Gülergin, Mahmut Karabucak ve Özcan Özler başkanlığında "Ağalar Kabinesi" olarak da bilinen Demirspor tarihinin o zamana kadar ki en güçlü yönetimi oluşturulmuştur.¹⁴ Ancak dönemin önde gelen sanayici ve çiftçilerinden oluşan bu yönetime rağmen istenilen başarılar elde edilememiştir. Bu nedenle antrenör Kadri Aytaç gönderilerek yerine Muharrem Gülergin getirilmiştir. Muharrem Gülergin ile birlikte Demirspor futbol takımı, 12 yıl aradan sonra 1973 yılında 1. Lige çıkmayı başarmıştır.¹⁵

1. Ligde 10 yıl kalan Demirspor, bu süre zarfında genel olarak orta sıralarda yer almıştır. 1983-1984 futbol sezonunda 2. Lige düşmüş ise de 1986-1987 futbol sezonunda yeniden 1. Lige yükselmiştir. Bu tarihten 90'lı yılların sonuna kadar olan dönemde ise 1. ve 2. Lig arasında gidip gelmiştir. Özellikle mali ve yönetim olarak sıkıntı günler geçirdiği 90'lı yılların sonunda büyük bir gerileme göstermiş ve 1998-1999 futbol sezonu sonunda da 3. Lige düşmüştür. Fakat bu ligde uzun süre kalmamış ve 2000-2001 futbol sezonu sonunda 2. Lig B, 2001-2002 futbol sezonu sonunda yapılan ekstra play off maçları sonunda 2. Lig A, 2011-2012 futbol sezonu sonunda da PTT 1. Lige yükselmiş olup halen bu ligde yer almaktadır (Yıldırım-Uçar, 2007, s. 436; <http://www.ptt1lig.com.tr/> Erişim tarihi: 10.01.2015).

Demirspor Kulübü sportif alandaki asıl başarılarını ise yüzme ve sutopunda elde etmiştir. Tesadüfi olmayan bu başarıların elde edilmesinde bölge ikliminin olumlu etkisi, Seyhan nehrinin varlığı, antrenör faktörü ile 1926-1938 yılları arasında Adana Belediye Başkanlığı görevinde bulunan Turhan Cemal Beriker'in çalışmaları etkili olmuştur (Çanak, 2013, s. 238-239). Bu faktörlerin etkisiyle 1940'lı yıllara kadar Seyhan nehri ve nehre bağlı kanallarda yüzme öğrenen/yüzen Adanalı gençler, Halil Dalhan ve Ahmet Rifat Çelikkol'un çalışmaları neticesinde yüzme havuzunda toplanarak profesyonel kişilerce eğitime başlanmıştır.¹⁶ Burada eğitilen gençlerden oluşan ve 1942 yılından itibaren bölge karması adı altında müsabakalara iştirak etmeye başlayan Demirspor sutopu takımı, 1944-1961 yılları arasında yapmış olduğu müsabakalar neticesinde 1957 yılı hariç, 13 yılı aralıksız olmak üzere 17 defa şampiyon

¹⁴ Bu yönetim; Özbek Özler, Fikret Gökçe, Hacı Döner, Celal Serin, Muzaffer Onat, Hüseyin Savatlı, Sıtkı Kulak, Yücel Savcı, Mustafa Aydın, Cahit Ener, İlhan Ulusçu, Ruhi Polisci ve Hayrullah Pelit gibi isimlerden oluşmuştur (Kılıç, 2009, s. 45).

¹⁵ Demirspor takımının forveti Fatih Terim de 2. Ligin gol kralı olmuştur (Kılıç, 2009, s. 45).

¹⁶ İnşasına 1938 yılında başlanmış olup 1940 yılında tamamlanarak "Atatürk Yüzme Havuzu" adıyla hizmete açılmıştır. Olimpik ölçülerinin yanı sıra gece ışıklandırma sistemiyle de dikkat çekmiştir. İnşa edildiği dönem itibarıyla Türkiye'deki en iyi havuzlardan birisidir. Bu nedenle Türkiye birinciliklerinin yanı sıra milli müsabakalar ile gece müsabakaları da yapılmıştır (Saray, 1944, s. 21; Çelik, 1973, s. 85, 124).

olmuştur. Bu başarısından dolayı da “yenilmez armada” olarak anılmaya başlanmıştır (Polisci, 2009, s. 20).¹⁷

Demirspor’un başarılı olduğu bir diğer spor dalı ise bisiklettir. Kurulduğu yıldan itibaren bölge karmalarına çok sayıda bisikletçi göndermiş olan Demirspor’un bu dalda yetiştirmiş olduğu isimler arasında milli mayo ile uluslararası müsabakalarda Türkiye’yi temsil etmiş olan Ertuğrul Arlı, Ahmet Avcılar, İbrahim Gönül, Erol Berk gibi isimler sayılabilir (Çelik, 1973, s. 87-88).

Demirsporlu sporcuların elde ettikleri başarılar ile adlarından söz ettirdikleri spor dallarından birisi de atletizmdir. Bu dalda mücadele eden ve milli takımın değişmez oyuncularını arasında yer alan Demirsporlu atletler, 1940-1967 yılları arasında önemli başarılar elde etmişlerdir. Her ne kadar 1945-1953 yılları arasında bir duraklama olmuş ise de Yıldırım Pağda, Yavuz Pağda, Mehmet Çetinel, Turgay Renklikurt, Sedat Akar, Selahattin Canka, Mehmet İkigül, Atilla Binöz gibi atletler sayesinde 1953 yılından itibaren tekrar bir canlanma görülmüştür (Çelik, 1973, s. 88).

Demirspor’un uluslararası başarılarına imza attığı spor dalı ise güreş olmuştur. Bu dalda yetişmiş sporculardan birisi olan Mehmet Kartal, 1956 yılında Adriyatik Kupasını kazanmıştır. Bunun yanı sıra aynı yıl Dünya Serbest Güreş şampiyonu, 1959 yılında da Akdeniz Oyunları şampiyonu olmuştur. Mehmet Kartal’ı 1957 yılında Adriyatik Kupası’nı kazanan Abdurrahman Çay ile 1958 yılı Demiryolları Dünya Güreş Şampiyonasında dünya şampiyonu olan Mustafa Kurt takip etmiştir (Çelik, 1973, s. 35). Mehmet Çelebi, Hüseyin Atlı ve Ali Demirkazık gibi Demirsporlu güreşçilerde milli mayo ile elde ettikleri başarılarla adlarından söz ettirmişlerdir (Yıldırım-Uçar, 2007, s. 436).

Demirspor Kulübü sportif faaliyetlerdeki başarısının yanı sıra yapmış olduğu sosyal ve kültürel çalışmalarla da adından söz ettirmiştir. Bu doğrultuda ilk idare heyetinin katkısıyla toplanan bağışlarla bir kütüphane meydana getirmişler, ayrıca Erzincan depreminden zarar gören felâketzedeler için şehirde gerçekleştirilen futbol turnuvasına iştirak etmişlerdir (Çelik, 1973, s. 84; Yıldırım-Uçar, 2007, s. 435).

Adana Demirspor-Adanaspor Rekabeti

Türk Ocağı ve Seyhanspor’un hâkimiyetinde olan Adana futboluna 1939 yılından itibaren Milli Mensucat, 1942 yılından itibaren de Adana Demirspor ağırlığını koymuştur. Demiryollarında çalışan ailelerin çocuklarından oluşan bir kadroyla lige

---

¹⁷ Bunlar arasında Hasan Sime, Halil Dalhan, Mahmut Dalhan, Muharrem Gülergin, Mecit Gülergin, Lütfi Erdem, Nihat Erdem, Faruk Suvar, Sefa Aydın, Recai Çelik, Ahmet Güçlüoğlu, Şükrü Ağcaoğlu, ve Halil Yüksel gibi isimler yer almıştır. Hatta Demirspor forması altında yetişen yüzücülerden Muharrem Gülergin, Halil Dalhan, Mahmut Dalhan, Nihat Erdem, Sefa Aydın, Ahmet Güçlüoğlu, Şükrü Ağcaoğlu, Halil Yüksel, Aytaç Pekkoçak, Selahattin Morkal, Ersan Erkan, Ünsal Fikirici, Mustafa Acet, Erdal Acet, Bora Özkök, Tuncay Şenyüz, Fahri Gez, Behçet Kurtiş, Gülsen Koşkun, Ahmet Özuzun, Ferudun Devci, Ömer Akın, Ayhan Karataş, Yılmaz Boztay, Mehmet Dilmaç, İrfan Verekdal, Ahmet Kızıl, Faruk Morkal, Ahmet Bozdoğan, Ahmet Gökbuket, Ali Uçar, Cemil Şahbaz ve Ali Rıza Öngören gibi isimler milli takıma girme başarısı göstermişlerdir (Çelik, 1973, s.50, 85-86).

iştirak eden Demirspor, son hafta Milli Mensucat'a yenilerek şampiyonluğu kaçırmıştır. Ancak 1942-1943 futbol sezonuyla birlikte Çukurova Ligi'nde adeta Demirspor fırtınası esmiştir.¹⁸

Ortaya çıkan müessese kulüpleri ve Demirspor faktörü, eski takımlardan İdmanyurdu, Seyhanspor ve Torosspor kulüplerinin 1940 yılında birleşmesine neden olmuştur. Fakat istedikleri neticeyi elde edemeyen bu kulüpler, bir süre sonra ayrılmak zorunda kalmışlardır (Anonymus, 1951a, s. 7-8; Kılıç, 2009, s. 37).

Müessese kulüpleri ile özel kulüpler arasında devam eden mücadele 1950'li yıllarda Akınspor, Köprü Elektrik, İncirlik, Seyhan Gençlik, Çukurova, Hanedanspor, Akspor, İşçispor Gençlik ile Adanaspor gibi spor kulüplerinin kurulmasıyla birlikte özel kulüpler lehine değişmeye başlamıştır (Çelik, 1973, s. 59).¹⁹ Bu durum başta futbol olmak üzere pek çok spor dalında rekabetin artmasına neden olmuştur. Nitekim Adana spor tarihine damgasını vuran Adanaspor-Adana Demirspor rekabeti de bu sürecin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. İki kulüp arasında ilk zamanlarda sportif faaliyetlerin genelinde görülen bu rekabet, zaman içerisinde toplumun ilgisinin futbola yoğunlaşmasından dolayı futbol odaklı hale gelmiştir. Sportif başarılarıyla Adana spor tarihinde önemli bir yere sahip olan ve adlarından en çok söz ettiren futbol takımlarının başında da Adana Demirspor ve Adanaspor gelmektedir. 1940 yılında kurulan Adana Demirspor, 1942-1959 futbol sezonları arasında 15 defa bölge şampiyonu, 1954 yılında da Türkiye futbol şampiyonu olmuştur (Çelik, 1973, s. 60-61; Kılıç, 2009, s. 36-37). Adanaspor ise Demirspor'a karşı kurulmasıyla adından söz ettirmiştir.²⁰ Türk spor tarihi içerisinde müstesna bir yer işgal eden iki kulüp arasındaki rekabet, Adana şehrini hangisinin temsil ettiği yönündeki tartışmalarla birlikte başlamıştır. Bu tartışma konusu aynı zamanda Adanaspor'un kurulma gerekçesi de olmuştur (Yıldırım-Uçar, 2007, s. 439; Yıldırım, 2009, s. 227).

Rivayete göre Adanaspor'un kurulması düşüncesi, ilk olarak şike yaşanıldığı iddia edilen bir Adana Demirspor-Altınordu maçı sonrası gündeme gelmiştir. Maçta Demirsporlu Yaşar Kartal'ın şike yaptığına inanan bazı taraftar kulüp binası önüne gelerek nâm-ı diğer Kartal Yaşar ile birlikte bazı futbolcuların kulüpten atılmasını istemişlerdir (Yıldırım-Uçar, 2007, s. 438-439). Ancak bir netice elde edememişlerdir. Bunun üzerine hem Adana Demirspor'a rakip olacak hem de şehri temsil edecek yeni bir kulüp kurmak üzere çalışmalara başlanmıştır. Bu rivayetin gerçeklik payı olmakla birlikte asıl neden dönemin Adana şehrinin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durumla yakından alakalıdır. Şöyle ki; Adanaspor'un kurulduğu 1950'li yıllar Türkiye'de Demokrat Parti'nin iktidarda olduğu ve tarımsal politikalar nedeniyle Çukurova bölgesinin öneminin arttığı bir dönemdir. Ağırlıklı olarak pamuğa dayalı tarımsal üretim gerçekleştiren bölge, ürettiği pamuğu sanayi tesislerinde işleyip satarak ciddi bir sermaye birikimi sağlamıştır. Futbolun popüleritesinin arttığı yıllara denk gelen bu değişim, demiryolu işçilerine dayanan ve devlet destekli kurulmuş olmasından dolayı

¹⁸ 1942-1959 yılları arasındaki 17 sezonun 15'inde Adana Demirspor, 1949 yılında Torospor, 1956 yılında da Mili Mensucat futbol takımı şampiyon olmuştur (Çelik, 1973, s. 60-61; Kılıç, 2009, s. 36-37).

¹⁹ Bunlardan Akspor ve İşçispor 1949 yılında kurulmuştur (Anonymus, 1951c, s. 6).

²⁰ 1954 yılında kurulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Çanak, 2013, s. 243-244; <http://www.adanaspor.com.tr/sabit-tarihce.html/> Erişim tarihi: 09.12.2013).

bürokratik kesimin desteğini almış olan Demirspor Kulübünün de yıldızının parladığı bir dönemdir. Bu nedenle kulübün yönetiminde yer almak, dönemin zengin Adanalıları için önemli bir ayrıcalık haline gelmiştir. Bu özelliği itibariyle Demirspor, gerçekte demiryolu işçilerine dayanan fakat yönetiminde zengin Adanalıların yer aldığı, toplumun alt ve üst sınıfının karışımından oluşan bir kulüp olmuştur (Yıldırım, 2009, s. 228-229). Kulüp yönetimine giremeyen Adanalılar ise Demirspor'un "elit" ve "devletçi" olduğunu iddia ederek yeni bir arayış içerisine girmişlerdir (Yıldırım-Uçar, 2007, s. 439). Bu süreç Mehmet Eroğlu, Mustafa Bekbaş, Ali Gedikbaş, Musa Çaldağ, Ahmet Kavrakoğlu, Nevzat Ağaoğlu, Cumali Aslankeser, İsmail Kaplakaslan ve Selim Zeper gibi çoğunluğunu orta sınıfın temsil ettiği esnaf ve tüccarın Adanaspor Kulübünü kurmasıyla neticelenmiştir (Çelik, 1973, s. 89; <http://www.adanaspor.com.tr/> Erişim tarihi: 09.12.2010).

Demirspor'a karşı bir araya gelenler, Adana'nın gerçek takımının Adanaspor olduğunu iddia etmişlerdir (Yıldırım-Uçar, 2007, s. 439; Yıldırım, 2009, s. 227). Bu iddialarına delil olarak da Adanaspor'un turuncu-beyaz renklerini göstermişler ve bu renklerinde Adana ile özdeşleşen pamuk ve portakaldan geldiğini ileri sürmüşlerdir (Yıldırım-Uçar, 2007, s. 439).

Adana'nın bu iki güzide kulübü zaman içerisinde şehrin önde gelen ailelerinin de rekabet alanı haline gelmiştir. Bu bağlamda Sabancılar ile Karabucak ailesi Demirspor'a yakın dururken, Güney Sanayi'nin sahibi Ahmet Sapmaz, Zahit Akdağ, Ekenler ve Has aileleri Adanaspor'u desteklemişlerdir. İki takım üzerinden gerçekleşen bu rekabet, zaman zaman sportmenliğe yakışmayan bazı davranışlarla iyice derinleşmiştir.²¹

Adanaspor'un 1990'lı yılların sonunda Uzan grubu tarafından satın alınarak şirketleştirilmesi iki kulüp arasındaki rekabeti yeni bir boyuta taşımış ve sınıfsal zemin daha da belirginleşmiştir. Ancak 2000'li yılların başında Uzanların ekonomik desteğinden yoksun kalan Adanaspor için süreç tersine dönmüştür. Puan kayıpları neticesinde 2. Lige düşen kulüp, aynı zamanda ciddi bir imaj kaybına da uğramıştır.²² Adanaspor'un yanı sıra Adana Demirspor'un da 2. Lige düşerek marka değerini yitirmeye başlamasıyla birlikte iki takım arasındaki rekabette önemini kaybetmeye başlamıştır (Yıldırım-Uçar, 2007, s. 440-441).

Birbirine karşı sportif anlamda ciddi bir üstünlükleri olmayan ve şu anda PTT 1. Lig'de mücadele etmekte olan iki kulüp arasındaki rekabetin belirginleştiği spor dalı ise yukarıda da görüldüğü üzere futbol olmuştur (<http://www.ptt1lig.com.tr/> Erişim tarihi: 10.01.2015). Ancak iki takımın da oynamış olduğu ulusal ve uluslararası

²¹ Bu tarz olaylardan birisi 1975-1976 futbol sezonunda meydana gelmiştir. Rivayete göre iki takım arasında birbirinin futbolcusunu almayacaklarına dair şifahi yapıldığı ifade edilen centilmenlik anlaşmasına rağmen Adanaspor, Demirspor'lu Halis Reçber ile ilgilenmiştir. Bunun üzerine Demirspor yayınlamış olduğu bildiriyle ikinci bir karara kadar Adanaspor ile resmi karşılaşma yapmayacağını ve katıldığı özel turnuvalara da katılmayacağını açıklamıştır. Zaman içerisinde yaşanan farklı hadiselerin etkisiyle iki kulüp arasındaki ayrılık daha da derinleşmiştir (Yıldırım-Uçar, 2007, s. 440).

²² Hatta 2005-2006 futbol sezonunda kapanma noktasına gelmiştir (Yıldırım-Uçar, 2007, s. 434).

müsabakalar ile kendi aralarında yapmış oldukları müsabakaların sonuçlarına bakıldığı zaman aralarında çok net bir fark görülmemektedir.²³

Sonuç

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte başlayan yeni dönemde ülkenin geleceği olan bireylerin sağlıklı bir şekilde yetişmesi için sportif faaliyetler teşvik edilmiştir. Dönemin önemli kamu kurumları da bu süreçte aktif olarak rol almışlardır. Bu kurumlardan birisi olan Devlet Demiryolları da ülkenin muhtelif yerlerinde “*Demirspor*” adında spor kulüpleri kurmuştur. Bu kulüplerden birisi de Adana Demirspor’dur. Başta yüzme, sutopu ve futbol olmak üzere muhtelif spor dallarında pek çok sporcunun yetişmesini sağlayan Adana Demirspor, yetiştirmiş olduğu sporcularla da önemli başarılarla imza atmıştır. Hatta bir dönem için gerek Adana gerekse Türkiye’nin adının Demirspor ile birlikte anılmasını sağlamıştır.

Adana Demirspor Kulübü, sportif alandaki başarılarının yanı sıra kurulmasına neden olduğu ifade edilen Adanaspor Kulübü ile girdiği sportif rekabetle de adından söz ettirmiştir. Hangisinin gerçek Adanalı olduğu ve Adana’yı temsil ettiği şeklindeki çekişmenin ortaya çıkardığı sportif rekabet, belli bir dönem için şehirdeki sportif faaliyetlere ciddi bir ivme kazandırdığı gibi önemli sporcuların yetişmesini de sağlamıştır. Ancak bu rekabet günümüzde daha ziyade futbol odaklı olarak devam ettiği için aynı şeyi söylemek maalesef mümkün değildir. Bununla birlikte Adana Demirspor, gerek sportif başarıları gerekse Adanaspor ile girmiş olduğu rekabet ve yetiştirmiş olduğu sporcularla özelde Adana, genelde ise Türk spor tarihi içerisinde önemli bir yer edinmiştir.

KAYNAKÇA

A- KİTAPLAR ve MAKALELER

- Anonymus, 1938: **Seyhan Cumhuriyetin 15 Yılı İçinde**, İstanbul.
- Anonymus, 1949: “*Adana Demirspor’un Tarihçesi*”, **Güney Spor**, S.1, s. 4.
- Anonymus, 1951a: “*Adana İdmanyurdu*”, **Çukurova Spor Postası**, S.1, s. 7-8
- Anonymus, 1951b: “*Demirspor Kulübü*”, **Çukurova Spor Postası**, S.6, s. 7-8
- Anonymus, 1951c: “*Kulüplerimizi Tanıtıyoruz*”, **Çukurova Spor Postası**, S.9, s. 6.
- Anonymus, 1981: **Yurt Ansiklopedisi**, “*Adana*”, C.I, İstanbul.
- Anonymus, 1994: **Adana**, Ankara.
- Baltacı, M.(2003): **Adana’da Törenler**, Adana.
- Çanak, E.(2013): **Tarihi, Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Yönleriyle Cumhuriyet Döneminde Seyhan (Adana) Şehri (1923-1956)**, (Basılmamış Doktora Tezi), Manisa.
- Çelik, S.(1973): **Adana 50. Yıl Spor Yıllığı (1923-1973)**, Adana.
- Dalhan, H.(1947): “*1947 Yılında Seyhan Yüzücüleri ve Rekorları*”, **Adanaspor**, S.1, s. 7.
- Daşlı, Ö.(2009): “*Çukurova Futbolunda Rekabet*”, **Sıcağıyla, Acısıyla Adana Futbolu**, (Der. Yavuz Yıldırım-Mustafa Uçar), İletişim Yayınları, İstanbul, s. 275-286.

²³ İki kulüp arasındaki resmi müsabakaların neticeleri için bkz. (Yıldırım, Y.-Pekin, C., 2009, s. 117-118).

- Dıplan, C.(1947a): “*Bölgemizde Gençlik Kulüpleri*”, **Adanaspor**, S.1, s. 3.
- Dıplan, C.(1947b): “*Bölgemizde Gençlik Kulüpleri*”, **Adanaspor**, S.2, s. 3.
- Geven, N.(2009): “*Adana Futbolu ve Medya*”, **Sıcağıyla, Acısıyla Adana Futbolu**, (Der. Yavuz Yıldırım-Mustafa Uçar), İletişim Yayınları, İstanbul, s. 121-125.
- Gülgün, K.(1944): “*Adana’da Demirspor*”, **Türkiye Spor Ansiklopedisi**, S.16.
- Hoşfikirer, A.(2009): “*O Albümdelikler Var Ya...*”, **Sıcağıyla, Acısıyla Adana Futbolu**, (Der. Yavuz Yıldırım-Mustafa Uçar), İletişim Yayınları, İstanbul, s. 65-74.
- Kılıç, H.(2009): “*Çukurova’da Sporun Altın Kozası (Yenilmez Armada’nın Yenilmez Kaptanı Muharrem Gülergin’in Öyküsü)*”, **Sıcağıyla, Acısıyla Adana Futbolu**, (Der. Yavuz Yıldırım-Mustafa Uçar), İletişim Yayınları, İstanbul, s. 35-50.
- Polisci, R.(2009): “*Yenilmez Armada*”, **Sıcağıyla, Acısıyla Adana Futbolu**, (Der. Yavuz Yıldırım-Mustafa Uçar), İletişim Yayınları, İstanbul, s. 17-29.
- Saray, R.S.(1942): “*Adana’da Spor Kalkınması*”, **Görüşler**, S.45, s. 11-12.
- Saray, Rıza Salih.(1944): “*Adana’da Su Sporları*”, **Türkiye Spor Ansiklopedisi**, S.22-23 (I-II. Teşrin 1944), s.21.
- Tardu, N.(1939): “*Türk Spor Teşkilat ve Devlet Demiryollarında Spor Teşekkülleri*”, **Demiryollar Dergisi**, S.172, s. 30-31.
- Uçak, H.İ.(2001): “*Demiryollarında Sportif Faaliyetler ve Ankara Demirspor Kulübü*”, **Kebikeç**, S.11 (2001), s. 283-294.
- Yıldırım, Y.(2009): “*Demirsporluluk ve Adanasporluluk Üzerine İzlenimler*”, **Sıcağıyla, Acısıyla Adana Futbolu**, (Der. Yavuz Yıldırım-Mustafa Uçar), İletişim Yayınları, İstanbul, s. 225-233.
- Yıldırım Y.-Uçar, M.(2007): “*Memleket Futbolunun İki (Paralel) Aynası: Adana Demirspor-Adanaspor*”, **Adana’ya Kar Yağmış**, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 431-444.
- Yıldırım Y.-Uçar, M.(2009): “*Adana Futbolundan Portreler*”, **Sıcağıyla, Acısıyla Adana Futbolu**, (Der. Yavuz Yıldırım-Mustafa Uçar), İletişim Yayınları, İstanbul, s. 169-180
- Yıldırım, Y.-Pekin, C.(2009): “*Adanaspor-Adana Demirspor Bazı Bilgiler ve Tüm Resmi Maçlar*”, **Sıcağıyla, Acısıyla Adana Futbolu**, (Der. Yavuz Yıldırım-Mustafa Uçar), İletişim Yayınları, İstanbul, s. 114-118.

B- ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- <http://www.adanaspor.com.tr/sabit-tarihce.html/> Erişim tarihi: 09.12.2013.
- <http://www.adanademirspor.com/> Erişim tarihi: 09.12.2013.
- <http://www.adanademirspor.org.tr/kulubumuz.asp/> Erişim tarihi: 01.09.2013.
- <http://www.kentvedemiryolu.com/icerik.php?id=301/> Erişim tarihi: 09.10.2013.
- <http://www.mavilacivert.com/history/> Erişim tarihi: 26.03.2014.
- [\(http://www.ptt1lig.com.tr/](http://www.ptt1lig.com.tr/) Erişim tarihi: 10.01.2015.
- <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3961.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3961.pdf/> Erişim tarihi: 02.04.2014.
- <http://www.tff.org/default.aspx?pageID=119/> Erişim tarihi: 12.01.2015.